

Archeologisch onderzoek Hofland-Zuid - fase 4 en 5 te Montfoort

Bureauonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 493

Archeologisch onderzoek Hofland-Zuid - fase 4 en 5 te Montfoort

Bureauonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 493

Concept

ISSN 1573-5710

Opdrachtgever:
Gemeente Montfoort

Grontmij Nederland bv
Houten, 17 oktober 2007

Verantwoording

Titel : Archeologisch onderzoek
Hofland-Zuid - fase 4 en 5 te Montfoort
Bureauonderzoek
Grontmij Archeologische Rapporten 493

Projectnummer : 236539 Noord - 231957 MidWest

Referentienummer : 13/231957/vdR

Revisie : C2

Datum : 17 oktober 2007

Auteur(s) : mevr. drs. N. Lubbers en dhr. drs. J. van der Roest

E-mail adres : juan.vanderroest@grontmij.nl

Gecontroleerd door : dhr. drs. J. van der Roest

Paraaf gecontroleerd :

Goedgekeurd door : dhr. ing. R. Muntjewerff

Paraaf goedgekeurd :

Contact : De Molen 48 Postbus 119
3994 DB Houten 3990 DC Houten
T 030 - 634 47 00
F 030 - 637 94 15
E archeologie@grontmij.nl
I www.grontmij.nl

Administratieve gegevens

Datum opdracht : 13 juni 2007
" **concept C1** : 27 juli 2007
" **concept C2** : 17 oktober 2007 (fase 4 toegevoegd)

Opdrachtgever : gemeente Montfoort

Uitvoerder : Grontmij Nederland bv, cluster Noord
mevr. drs. N. Lubbers en dhr. drs. J. van der Roest

Bevoegd gezag : gemeente Montfoort

Locatie : gemeente : Montfoort
plaats : Montfoort
toponiem : Hofland-Zuid - fase 4 en 5

RD-coördinaten : Z x: 125.638 / y: 449.075
fase 5 W x: 125.513 / y: 450.015
N x: 125.525 / y: 450.289
O x: 125.738 / y: 450.013

RD-coördinaten : NW x: 125.585 / y: 450.510
fase 4 NO x: 125.652 / y: 450.527
ZO x: 125.675 / y: 450.447
ZW x: 125.625 / y: 450.426

kaartbladen : 31 G WOERDEN
38 E AMEIDE

afm. plangebied : circa 5,1 ha fase 5
circa 0,5 ha fase 4

Archis2 : CIS-code : 23019 - fase 5
24853 - fase 4

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	5
1.1	Situatie	5
1.2	Aanleiding.....	5
1.3	Beleidskader	6
1.4	Doel en werkwijze	6
2	Geologie, bodem en landschap	7
2.1	Algemeen.....	7
2.2	Geologie.....	7
2.3	Bodem.....	8
2.4	Landschap	10
3	Archeologische waarden.....	11
3.1	Archis2.....	11
3.2	AMK.....	11
3.3	IKAW	11
3.4	Cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht	12
3.5	KICH en historische kaarten.....	12
3.6	Voorgaand onderzoek	12
3.7	Actueel Hoogtebestand Nederland en luchtfoto's	13
3.8	Amateur-archeologen en historische verenigingen.....	13
3.9	Ontgroningen	13
4	Archeologische verwachting en advies.....	14
4.1	Algemeen.....	14
4.2	Archeologische verwachting.....	14
4.3	Advies	14
	Literatuur en bronnen.....	16

Bijlage 1: Ligging plangebied op topografische ondergrond

Bijlage 2: Luchtfoto plangebied Hofland-Zuid - fase 5

Bijlage 3: Geomorfologische kaart

Bijlage 4: Archeologische basiskaart (ABK)

Bijlage 5: Cultuurhistorische Hoofdstructuur

Bijlage 6: Hoogtekaart (AHN)

Bijlage 7: Verwachtingskaart

1 Inleiding

1.1 Situatie

In opdracht van gemeente Montfoort heeft Grontmij Nederland bv een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor de ontwikkeling van twee locaties binnen Hofland-Zuid, de deelplangebieden fase 4 en fase 5. Voor de exacte ligging van de plangebieden wordt verwezen naar de kaart in bijlage 1 en naar de luchtfoto in bijlage 2.

Deelplangebied Hofland-Zuid fase 5 is circa 5,1 ha groot en is gelegen ten oosten van de Bo-venkerkweg, ten noorden van de Bloklandweg en ten zuiden van Hofland-Oost.

Deelplangebied fase 4 is aanzienlijk kleiner (circa 0,5 ha) en zal worden gerealiseerd tussen reeds bestaande nieuwbouw.

Momenteel is het gebied in gebruik als grasland met tussenliggende sloten. Het meest noordelijke deel van het deelplangebied fase 5 is tijdelijk als een gronddepot gebruikt. De (verlengde) Anne-Franklaan wordt verlengd tot aan Blokland.

Figuur 1.1. De nieuwbouw van Hofland Oost

Figuur 1.2. Plangebied fase 5 gezien vanaf Blokland (in de verte is de nieuwbouw van Hofland Oost zichtbaar)

1.2 Aanleiding

De gemeente Montfoort is gestart met de voorbereidende werkzaamheden voor de verdere ontwikkeling van het plan Hofland-Zuid, de realisatie van de deelplangebieden fase 4 en fase 5, grenzend aan de inmiddels gerealiseerde bouwplannen in Hofland-Oost en in Hofland-Zuid.

Aan de basis van de realisatie liggen het stedenbouwkundig ontwerp en de ten behoeve van het bestemmingsplan uitgewerkte plannen. De geplande nieuwbouw van woningen en aanleg van wegen en de daarmee gepaard gaande bodemingrepen zullen de bodem (deels) verstoren en eventueel aanwezige archeologische waarden en resten daarin vernietigen.

1.3 Beleidskader

In aanvulling op het nationale beleid zoals het voor een groot deel is vastgesteld door de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) heeft de Provincie Utrecht haar eigen beleid. Het provinciaal beleid ten aanzien van de archeologische monumentenzorg (AMZ) is vastgelegd in het Cultuurprogramma 2005-2008. Centrale doelstelling van het provinciale erfgoedbeleid is 'behoud door ontwikkeling' van cultuurhistorische waarden. Behoud door ontwikkeling is ook vastgelegd in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) en de eindpublicatie 'Cultuurhistorische Atlas van de provincie Utrecht'. Het in de CHS geformuleerde doel voor cultureel erfgoed is het veiligstellen en versterken van samenhangende cultuurhistorisch waardevolle structuren en objecten in hun context. Dit moet onder andere worden bereikt door vroegtijdige sturing in ruimtelijke plannen. Doordat de CHS is verankerd in het Streekplan Utrecht 2005-2015 heeft de provincie hiermee een richtinggevend instrument in handen.

In aanvulling op het provinciale beleid nemen sommige gemeentes het initiatief om een eigen gemeentelijk beleid te vormen op het gebied van archeologie. De gemeente Montfoort beschikt echter (nog) niet over een dergelijk beleid.

1.4 Doel en werkwijze

Doel van het bureauonderzoek is het in kaart brengen van de bekende en te verwachten archeologische waarden binnen de plangebieden. Op basis van die gegevens wordt een gespecificeerd verwachtingsmodel opgesteld. Aan de hand daarvan wordt een nader advies gegeven met betrekking tot de noodzaak van eventueel archeologisch vervolgonderzoek en, indien dit het geval is, uit welke stappen dit zou moeten bestaan.

Voor het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van toegankelijke historische en aardwetenschappelijke informatie. De volgende bronnen zijn ondermeer geraadpleegd:

- de Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000;
- de Bodemkaart van Nederland 1:50.000, blad 31 Oost-Utrecht;
- het archeologisch informatiesysteem Archis2 van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) te Amersfoort;
- de Archeologische Monumentenkaart (AMK, RACM en provincie);
- de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW);
- de KennisInfrastructuur CultuurHistorie (KICH);
- de Cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht, Tastbare Tijd en de website;
- historische kaarten: www.dewoonomgeving.nl;
- het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) en luchtfoto's;
- historische verenigingen en amateur-archeologen;
- overige relevante literatuur.

2 Geologie, bodem en landschap

2.1 Algemeen

Het landschap heeft altijd een belangrijke rol gespeeld in het nederzettingspatroon van de mens. Bij onderzoek naar archeologische sporen in een bepaald gebied is het van groot belang te weten hoe het landschap er in het verleden uit heeft gezien. Men kan meer te weten komen over het landschap in het verleden door de geologie en de bodem van dat gebied in kaart te brengen.

2.2 Geologie

De afzettingen die in de plangebieden en in dit deel van de provincie Utrecht aan de oppervlakte voorkomen en de huidige vorm van het landschap bepalen, zijn ontstaan in het Holoceen (zie tabel 2.1). Op de van oorsprong mariene afzettingen begon vanaf het begin van het Boreaal ten gevolge van de vernattende omstandigheden veenvorming op te treden. Deze veenvorming ging door tot na het begin van de jaartelling en wordt Basisveen en later Hollandveen genoemd.

Toen in het westen van het land het Laagpakket van Wormer (voorheen Afzettingen van Calais; circa 4.300-2.000 v.Chr.) werden afgezet drong door getijdewerking het zeewater steeds verder oostwaarts het geulensysteem binnen van het achterland. Daarbij werd het oorspronkelijke veen grotendeels opgeruimd. Door een steeds stijgende zeespiegel zijn de niet-aangetaste veengebieden geleidelijk overdekt met een dun kleidek. Hoe verder landinwaarts, hoe dunner het kleidek. Vanaf het Atlanticum worden door voorlopers van de Rijn en Hollandsche IJssel rivierkleigronden afgezet.

Tabel 2.1 indeling van het Laat-Pleistoceen en het Holoceen

geologisch tijdvak	chronostratigrafie	datering in jaren v.Chr.	
Laat-Holoceen	Subatlanticum	1.100	- heden
Midden-Holoceen	Subboreaal	3.800	- 1.100
	Atlanticum	7.000	- 3.800
Vroeg-Holoceen	Boreaal	8.000	- 7.000
	Preboreaal	9.000	- 8.000
Laat-Pleistoceen	Weichselien	<i>glaciaal</i>	120.000 - 9.000
	Eemien	<i>interglaciaal</i>	130.000 - 120.000

Geologische kaarten van het gebied geven aan dat in het gebied komgronden aanwezig zijn, gekenmerkt door klei en veenlagen afgewisseld door stroomgeulen, gedeeltelijk gevuld zijn zand. De stroomgeulen zijn in verschillende perioden ontstaan, waardoor de diepteligging van de zandlagen varieert. De bovenlaag van de ondergrond bestaat uit klei- en/of veenlagen, die goed samendrukbaar zijn. In het algemeen overheersen in dit gebied de kleilagen. In het zuidelijke deel van het terrein komen ook veenlagen voor.

Tabel 2.2 lokale bodemopbouw¹

bodemlaag (m -mv)	beschrijving
0,0 - 5,0 m	siltige, humeuze klei met plaatselijk mineraalarme veenlagen en fijn tot grove zandlagen
5,0 - 6,0 m	matig grof zand en plaatselijk zandige klei

¹ Broekgaarden 2007, 7.

Geomorfologisch gezien bestaat deelplangebied fase 5, met betrekking tot het reliëf, globaal uit twee zones². Het noordelijk en midden-westelijk deel van dit plangebied behoren tot de rivierkomvlakten en de rivierkom-/oever-wal-achtige vlakten (classificatie geomorfologische kaart resp. 1M23 en 2M22). Het oostelijk en zuidelijk deel van dit plangebied zijn reliëfrijker. Hier bevindt zich een rivieroeverwal (classificatie 3K25)³, zie bijlage 3. Deze maakt deel uit van de Stuivenbergse (of Stuivenburgse) Stroomrug (Berendsen 161).

Binnen deelplangebied fase 4, dat als geheel tot de rivierkomvlakten behoort, komen mogelijk ook nog (resten van) vertakkingen van het systeem voor.

Tabel 2.3 ouderdom van de stroomgordels in jaren BP⁴

stroomgordel	C ¹⁴ ouderdom			gecalibr. ouderdom			riversysteem
	<i>begin</i>	<i>eind</i>	<i>bestaan</i>	<i>begin</i>	<i>einde</i>	<i>bestaan</i>	
Stuivenberg	3.960	3.180	780	4.414	3.379	1.035	Linschoten
Blokland	4.450	4.115	335	5.018	4.683	335	Graaf

De Stuivenbergse Stroomgordel snijdt door de Buitenzorgse (Berendsen 33) en Neder-Oudlandse (Berendsen 115) Stroomgordels. Een crevasse van de Stuivenbergse Stroomgordel kruist de Bloklandse Stroomgordel (Berendsen 23) in de buurt van deel plangebied 5⁵. Deze crevasse heeft een einddatering van 3.660 ($\pm$ 30) BP.

2.3 Bodem

De bodems die in deelplangebied fase 5 voorkomen behoren tot de rivierkleigronden. Deze zijn afgezet door meanderende rivieren vanaf het Atlanticum (zie tabel 2.1). Het zijn kalkloze pol-dervaaggronden met in het noordelijk deel zware klei (classificatie Bodemkaart Rn47C) en zavel en lichte klei in het zuidelijk deel (Rn67C). Laatstgenoemde gronden vormen een overgangszone van de hoger gelegen stroomruggen naar de lager gelegen kommen waartoe bodemtype Rn47C behoort. Deze kommen in het stroomdal van de Hollandsche IJssel vormen kom-op-stroomrug-gronden die de overgang vormen van lichte stroomruggen naar de lager gelegen komgronden.

In het uiterst noordelijk deel komen kalkloze drechtvaaggronden (komklei op veen) voor (Rv01C)⁶. Tussen 40 en 80 cm -mv is bij deze gronden veen aanwezig. De gronden komen voor in het overgangsgebied van klei- naar veengronden.

Deelplangebied fase 4 ligt geheel in de zone van de kalkloze drechtvaaggronden, de komklei op veen (Rv01C).

Op de Bodemkaart staan ook grondwatertrappen aangegeven. Grondwatertrappen geven een klassenindeling weer van de verschillende grondwaterstanden naar diepte. De trappen worden vastgesteld op een schaal van I tot VII (van respectievelijk zeer nat tot extreem droog). Organische resten blijven bij een hoge grondwaterstand over het algemeen goed geconserveerd. Daarnaast was een gunstige grondwaterhuishouding in het verleden een belangrijke voorwaarde voor een bewoningslocatie.

Tabel 2.4 grondwatertrappenindeling

grondwatertrap	I	II	III	IV	V	VI	VII
GHG in cm -mv	(< 20)	(< 40)	< 40	> 40	< 40	40 - 80	> 80
GLG in cm -mv	< 50	50-80	80-120	80-120	> 120	> 120	(> 160)

GHG gemiddeld hoogste grondwaterstand / GLG gemiddeld laagste grondwaterstand

² Geomorfologische kaart van Nederland. Bron: www.meetnetlandschap.nl.

³ Koomen 2002, 24.

⁴ Naar Berendsen en Stouthamer 2001.

⁵ Berendsen en Stouthamer 2001, 236.

⁶ Stiboka 1970.

In het uiterste noorden van het deelplangebied fase 5 (bodemtype Rv01C) komt Gwt II voor (GHG < 40 cm en GLG 50-80 cm -mv); dit zijn dus vrij natte gronden. Ter hoogte van bodemtype Rn47C binnen fase 5 is Gwt III aanwezig (GHG < 40 cm en GLG 80-120 cm -mv). De poldervaaggrond met zavel en lichte klei in het zuiden van deelplangebied fase 5 is droger en heeft Gwt VI (GHG 40-80 cm en GLG > 120 cm -mv).

Deelplangebied fase 4 ligt geheel binnen een zone met Gwt II, dit is als geheel van oorsprong een vrij nat milieu.

Het plangebied ligt gemiddeld op 0,6 m -NAP. De hoogteligging van het maaiveld binnen het gebied varieert tussen 0,37 en 0,84 m -NAP. Ter plaatse van het voormalige gronddepot, in het noorden van deelplangebied fase 5, ligt het maaiveld op 0,45 à 0,50 m -NAP. Vervolgens loopt het maaiveld van 0,83 à 0,70 m -NAP geleidelijk op in de richting van de Bloklandweg.

Ten behoeve van het milieukundig onderzoek zijn door Grontmij in mei 2007 enkele tientallen boringen in deelplangebied fase 5 gezet, onder andere voor de plaatsing van peilbuizen⁷. Het grondwater bevond zich ten tijde van het veldonderzoek daar op circa 1,5 m -mv. Op basis van roest- en reductieverschijnselen is een GHG geschat tussen de 0,50 en 0,25 m -mv en een GLG tussen de 1,30 en 0,90 m -mv.

Bodemkundige schematisatie

Tijdens het milieukundig onderzoek is gebleken dat de bodemopbouw ter plaatse van deelplangebied fase 5 vrij heterogeen is. Op basis van de diverse boringen is de volgende onderverdeling in profielopbouw gemaakt⁸:

profiel 1 - noordelijke deel fase 5

- 0,00 m - 0,20 à 0,25 m -mv
matig humeuze klei, met brokken en resten puin;
- 0,20 à 0,25 m - ca. 0,90 m -mv
matig siltige, matig humeuze klei, stevig tot stevig;
- ca. 0,90 m - 2,40 à 2,60 m -mv
matig siltige, matig humeuze, matig stevige tot matig slappe klei;
- 2,40 à 2,60 m - 3,90 à 6,00 m -mv
sterk siltige, matig stevige tot matig slappe klei;
- 3,90 à 6,00 m - 6,00 m -mv
zwak siltig, matig fijn tot uiterst grof zand.

profiel 2 - middengedeelte fase 5

- 0,00 m - 0,25 à 0,70 m -mv
matig humeuze, matig tot sterk siltige, stevige klei, zwak tot sterk puinhoudend;
- 0,25 à 0,70 m - 1,35 à 1,45 m -mv
matig siltige, matig humeuze klei, matig slap tot matig stevig;
- 1,35 à 1,45 m - 2,10 à 2,50 m -mv
matig slap veen, soms zwak tot matig siltige, matig slappe klei met een veenlaag;
- 2,10 à 2,50 m - 4,00 à 5,00 m -mv
matig tot sterk siltige klei, matig slap tot slap;
- 4,00 à 5,00 m - 6,00 m -mv
matig tot uiterst grof zand.

profiel 3 - zuidelijke deel fase 5

- 0,00 m - 0,40 m -mv
matig humeuze, matig tot sterk siltige, stevige klei met resten puin;
- 0,40 m - 0,90 m -mv
matig siltige, zwak humeuze stevige klei;

⁷ Broekgaarden 2007.

⁸ De Wit 2007, 7.

- 0,90 m - 1,05 m -mv
matig zandige zwak humeuze klei, matig stevig;
- 1,05 m - 3,50 m -mv
zwak siltig, matig fijn tot matig grof zand;
- 3,50 m - 5,00 m -mv
zwak siltig, uiterst grof zand.

Voor deelplangebied fase 4 geldt profiel 1 (zie boven).

2.4 Landschap⁹

Montfoort bevindt zich aan de rand van de polder Lopikerwaard. Vanaf de 11^e eeuw AD werden grootschalige cope-ontginningen opgezet in het gebied. Daarbij werden de veenmoerassen in stroken ontgonnen die haaks op oost-west gerichte ontginningsassen (onder andere de Bloklandse Dijk) stonden. Zo ontstond een open polderlandschap met relatief dichte bebouwing op de ontginningsassen.

In de polder Lopikerwaard is dit middeleeuwse landschap grotendeels behouden gebleven. Ter hoogte van de ontginning 'Blokland', aan de west- en oostzijde begrensd door twee kerkenpaden, is tegenwoordig bebouwing aanwezig.

⁹ Blijdenstijn 2005, hoofdstuk 6, 205-227.

3 Archeologische waarden

3.1 Archis2

In het centrale systeem Archis2 staan alle bekende archeologische waarden en waarnemingen aangegeven. Bij de Archis-gegevens is ook naar de (wijdere) omgeving van de twee deelplangebieden gekeken. Uit de twee deelplangebieden zelf en de directe omgeving ervan zijn geen archeologische waarnemingen bekend (zie bijlage 4, ABK).

Tabel 3.1 overzicht van archeologische perioden ¹⁰

periode	datering
Nieuwe Tijd	1500 - heden
Late Middeleeuwen	1050 - 1500 n.Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 - 1050 n.Chr.
Romeinse Tijd	12 v.Chr. - 450 n.Chr.
IJzertijd	800 v.Chr. - 12 v.Chr.
Bronstijd	1.900 v.Chr. - 800 v.Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5.325 v.Chr. - 1.900 v.Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	9.000 v.Chr. - 4.900 v.Chr.
Laat Paleolithicum (Late Oude Steentijd)	tot 9.000 v.Chr.

3.2 AMK

De AMK bevat een overzicht van belangrijke archeologische terreinen in Nederland. De terreinen zijn beoordeeld op de criteria kwaliteit, zeldzaamheid, representativiteit, ensemblewaarde en belevingswaarde. Op grond van de criteria zijn de terreinen ingedeeld in categorieën met archeologische waarde, hoge archeologische waarde en zeer hoge archeologische waarde (waaronder de beschermde monumenten). De AMK is in samenwerking met de verschillende provincies en gemeentelijk archeologen ontwikkeld.

In de beide deelplangebieden zijn geen terreinen aanwezig waaraan een archeologische waarde is toegekend. Het centrum van Montfoort is een terrein van hoge archeologische waarde (mon.nr 11944). De stadskern dateert uit de Late Middeleeuwen. Het kasteel Montfoort (mon.nr 921), dat zich in de oude stadskern bevindt dateert uit de 12^e eeuw.

3.3 IKAW

De IKAW geeft voor heel Nederland de trefkans aan op de aanwezigheid van archeologische resten. Die trefkans is aangegeven in vier categorieën: een hoge, middelhoge, lage en zeer lage verwachting. Deze kaart is onder andere gebaseerd op de relatie die er bestaat tussen de bodemsoort en de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen. Een punt van aandacht daarbij is dat de IKAW grotendeels is gebaseerd op kaarten met een schaal van 1 : 50.000. Op lokaal schaalniveau is de kaart daarom minder betrouwbaar. Daarbij komt dat de IKAW voornamelijk gebaseerd is op de aanwezigheid van nederzettingen en niet op bijvoorbeeld grafvelden of offerplaatsen. Een lage verwachting op het aantreffen van archeologische waarden en resten wil ech-

¹⁰ Bij de dateringen worden Lanting & Van der Plicht (1996, 2000 en 2002) gevolgd.

ter niet zeggen dat er geen archeologische waarden of resten aanwezig kunnen zijn. De kans daarop is echter wel kleiner.

Op de IKAW is te zien dat aan deelplangebied fase 5 deels een hoge en deels een lage archeologische verwachting is toegekend. Een hoge archeologische verwachting geldt voornamelijk voor de zone waarin stroomruggen en lage ruggen, al dan niet in combinatie met een lage grondwaterstand, voorkomen.

Voor deelplangebied fase 4 geldt deels een lage archeologische verwachting; dit wordt veroorzaakt door de ligging in het komgebied en deels een hoge verwachting. Dit laatste heeft te maken met de mogelijke aanwezigheid van (resten van) vertakkingen van het systeem van de Stuivenbergse Stroomrug richting Montfoort. De IKAW is echter te grofschalig van oorsprong (zie boven) om in dit kader hier nader uitspraken over te doen.

3.4 Cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht

In aanvulling op de landelijke verwachtingskaarten hebben veel provincies eigen verwachtingskaarten vervaardigd, waarin veel lokale gebiedskennis is opgenomen. Deze kaarten hebben over het algemeen een hoger detailniveau dan de landelijke kaarten.

De Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) is in kaart gebracht in de Utrechtse cultuurhistorische atlas 'Tastbare Tijd'. Deze biedt informatie over historische landschapsstructuren, bouwkundige monumenten en archeologische vindplaatsen¹¹. De kaart is vervaardigd uit gegevens afkomstig van de RACM en van de provincie Utrecht. De CHS volgt grotendeels de IKAW wat betreft archeologie.

Voor de periode tot 1000 AD zijn geen cultuurhistorische gegevens bekend. Van 1000 tot 1300 is de Bloklandse Dijk aangegeven als zeer waardevol cultuurhistorisch element. Deze dijk, die tegenwoordig de weg Blokland vormt, is vanaf deze periode bewoond geweest. Er werden boerderijen gesticht van waaruit de opstreckende verkaveling van de polder Heeswijk zijn aanvang heeft genomen. Verder zijn binnen de plangebieden geen cultuurhistorische waarden aan te wijzen (zie bijlage 5). In de daarop volgende perioden tot 2000 is het open karakter van één van de grootste veenweidegebieden in Nederland grotendeels onveranderd gebleven.

3.5 KICH en historische kaarten

KICH heeft alle bekende archeologische en bouwkundige monumenten en historisch-geografisch informatie samengebracht in één kaart. Via deze kaart zijn cultuurhistorische waarden per gebied te bekijken. Het gebied behoort tot de polderbemalingen. Op de kaart is te zien dat er in de deelplangebieden fase 4 en 5 geen historische landschapselementen aanwezig zijn.

Op de kadastrale kaarten uit de periode 1832¹² is te zien dat in het gebied polder Heeswijk geen bebouwing aanwezig is. In de periode 1839-1859¹³ wordt het gebied benoemd als 'Hofland' en is in gebruik als gras- en akkerland. Er is geen bebouwing in het gebied aanwezig.

3.6 Voorgaand onderzoek

In Archis is ook aangegeven of er in of in de directe omgeving van de deelplangebieden eerder archeologisch onderzoek is uitgevoerd (zie bijlage 4).

In twee percelen direct grenzend aan de westzijde van het plangebied van fase 5 heeft archeologisch adviesbureau RAAP in 1999 een booronderzoek uitgevoerd (onderzoeksmeldingsnr 3006)¹⁴. Omdat bij dat onderzoek geen aanwijzingen voor het voorkomen van archeologische waarden zijn aangetroffen, werd vervolgonderzoek niet geadviseerd.

¹¹ Blijdenstijn 2005, de CHS van de provincie Utrecht is ook digitaal beschikbaar.

¹² www.dewoonomgeving.nl.

¹³ Geudeke en Balk 1990.

¹⁴ Raemakers 1999.

3.7 Actueel Hoogtebestand Nederland en luchtfoto's

In het AHN is de hoogte van het Nederlandse landschap in kaart gebracht. Deze hoogte is in centimeters ten opzichte van NAP uitgedrukt. Op de kaart van het AHN kan met een resolutie van 5 m bij 5 m en een interval van 10 cm lokaal reliëf worden aangetoond. Zo kunnen eventuele dekzandkopjes en -ruggen nauwkeurig worden gelokaliseerd. Voor dit onderzoek is het AHN via de website EduGIS¹⁵ geraadpleegd en is een zo goed mogelijk beeld van de hoogteligging van het terrein ten opzichte van NAP gecreëerd, zie bijlage 6. Te zien is dat het gebied relatief laaggelegen is (blauwe zone) en dat het uiterst zuidelijk deel dat grenst aan de weg Blokland relatief gezien hoger ligt (groene gebieden). Absolute waarden en getallen zijn hieruit niet af te leiden. Ook kleinschalige hoogteverschillen zijn niet op de kaart aan te wijzen.

Via luchtfoto's kan in sommige gevallen informatie verkregen worden over aanwezige archeologische resten, met name celtic fields, maar ook ondiepe muur-/funderingsresten en gedempte wateren tekenen zich soms duidelijk af. Gekeken is op luchtfoto's van de jaren 1989¹⁶, 2003¹⁷ en 2007¹⁸. Hierbij zijn geen aanwijzingen gevonden die op de aanwezigheid van dergelijke resten zou kunnen duiden.

3.8 Amateur-archeologen en historische verenigingen

Bij lokale amateur-archeologen en historische verenigingen is soms relevante informatie over een gebied bekend, die (nog) niet via gebruikelijke bronnen toegankelijk is. Daarom is contact opgenomen met amateur-archeologen en historische verenigingen die (recentelijk) actief zijn geweest binnen de regio.

Op advies van de provincie Utrecht is dhr. R. Ooijevaar, amateur-archeoloog in de regio Zuid-West-Utrecht, benaderd. Hij wist te melden dat er in 1969 bij het baggeren van de gracht van Montfoort, circa 600 m ten noordwesten van de deelplangebieden, twee menselijke schedels en enig aardewerk uit de 16^e/17^e eeuw zijn aangetroffen. Uit de deelplangebieden zelf, zijn verder geen meldingen bekend.

3.9 Ontgroningen

Via het meldpunt archeologie van de provincie Utrecht is aanvullende informatie verkregen omtrent grootschalige, recente ontgroningen. Ten noordoosten van het plangebied 5 wordt melding gemaakt van drie ontgroningen (coördinaten 125.54/449.86) waarbij geen archeologische resten zijn aangetroffen.

In het noordwestelijke deel van deelplangebied 5, in de buurt van de rotonde, heeft een gronddepot gelegen. Dit is de afgelopen jaren aangelegd ten behoeve van de reeds gerealiseerde nieuwbouw en infrastructurele werken binnen de ruimere ontwikkeling van Hofland. De bodem is hier plaatselijk tot 1,4 m -mv geroerd¹⁹.

¹⁵ www.EduGIS.nl.

¹⁶ Foto-atlas Utrecht 1991.

¹⁷ Luchtfoto-atlas Utrecht 2004.

¹⁸ TeleAtlas 2007.

¹⁹ De Wit 2007, 7.

4 Archeologische verwachting en advies

4.1 Algemeen

In het verleden was de mens veel sterker afhankelijk van de mogelijkheden die het landschap bood voor het ontplooiën van haar (economische) activiteiten dan tegenwoordig. Men was minder in staat het landschap aan te passen aan haar wensen. De keuze van mensen om zich op een bepaalde locatie te vestigen, was afhankelijk van de lokale landschappelijke omstandigheden. De factoren die bij deze keuze een rol hebben gespeeld, noemen we locatiefactoren. Hierbij moet worden gedacht aan hoge droge delen van het landschap voor bewoning, vruchtbare gronden voor de akkerbouw, de beschikbaarheid van zoet water, bouwmaterialen en natuurlijke voedselbronnen. Hieronder worden de specifieke verwachtingen nader toegelicht.

4.2 Archeologische verwachting

In bijlage 7 is de archeologische verwachtingskaart voor de twee plangebieden opgenomen. De Stuivenbergse Stroomrug, gelegen ter hoogte van de weg Blokland kan archeologische resten bevatten die dateren vanaf de Romeinse Tijd. Gezien de relatief hoge en droge ligging ten opzichte van de directe omgeving, heeft de stroomrug een zeer geschikte bewoningslocatie gevormd. De archeologische verwachting voor het zuidelijke deel van deelplangebied fase 5 is derhalve hoog.

De geomorfologische kaart geeft aan dat er verder noordwaarts in deelplangebied fase 5 ook nog lage ruggen in het land voorkomen. Ook dit gebied kan in de (pre-)historie bewoond zijn geweest. Er zijn in het (recente) verleden echter geen aanwijzingen gevonden die duiden op bewoning in dit gebied. Dit kan te maken hebben met het feit dat er na de veenontginningen geen noemenswaardige bodemingrepen hebben plaatsgevonden, waardoor eventueel aanwezige archeologische resten (nog) niet aan het licht zijn gekomen. Dit deel van deelplangebied 5 en het deel in de noordelijke helft van deelplangebied fase 5 waarin volgens de IKAW een hoge trefkans (zie bijlage 4) geldt, heeft derhalve een middelhoge verwachting op archeologische resten vanaf de Romeinse Tijd.

Het uiterst noordelijk deel en een centraal-westelijk deel van deelplangebied fase 5 hebben een lage verwachting. Het betreffen komgronden, laaggelegen gebieden met een hoge grondwaterstand, die in het verleden niet geschikt zijn geweest voor bewoning. De archeologische verwachting voor die delen is derhalve laag.

Wat geldt voor het uiterst noordelijk deel en een centraal-westelijk deel van deelplangebied 5 geldt grotendeels ook voor deelplangebied fase 4. De situatie daar is echter gecompliceerder door de mogelijke aanwezigheid in de ondergrond van een vertakking van het systeem van de Stuivenbergse Stroomgordel. Daarom zou het gebied van fase 4 voorlopig beschouwd moeten worden als van middelhoge verwachting.

De mogelijke in het gebied voorkomende archeologische waarden en resten kunnen dateren vanaf de Romeinse Tijd.

4.3 Advies

Geadviseerd wordt om bovenstaande archeologische verwachting in het veld te toetsen door het uitvoeren van inventariserend veldonderzoek. Het onderzoek dient zich te richten op het in kaart

brengen van de opbouw en kwaliteit van het bodemprofiel en het opsporen en in kaart brengen van eventueel aanwezige archeologische waarden en resten.

In de gebieden met een hoge en middelhoge archeologische verwachting dienen 6 handmatige boringen per ha in een verspringend grid te worden verricht met een steekguts. Voor de gebieden met een lage archeologische verwachting kan worden volstaan met 2 boringen per ha om een indruk te krijgen van de opbouw van het bodemprofiel.

Literatuur en bronnen

Literatuur

Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer, 2001. Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands. Van Gorcum, Assen.

Blijdenstijn, R., 2005. Tastbare Tijd. Cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht. Amsterdam.

Broekgaarden, K., 2007. Milieuhygiënisch bodemonderzoek Hofland-Zuid te Montfoort. Grontmij Houten, 31 mei 2007. Concept 13/99077619/KB.

Geudeke P.W. en L. Balk, 1990. Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000, 1 West-Nederland. Wolters-Noordhoff, Groningen.

Koomen, A.J.M., 2002. Verkenning van de samenhang tussen aardkunde en historische geografie. Alterra, Wageningen.

Raemaekers, D.C.M., 1999. Locatie Pijlkruid 2, gemeente Montfoort; een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-1). RAAP-briefrapport 1999-1721/MW.

Stiboka 1970. Bodemkaart van Nederland 1:50.000 - Toelichting bij kaartblad 31 Oost Utrecht. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

De Wit, J., 2007. Hofland-Zuid fase 5 te Montfoort - Geotechnisch onderzoek en advies bouwrijp maken Hofland-Zuid fase 5 te Montfoort. Grontmij Houten, 26 juni 2007. Concept 13/99078219/Mun.

Bronnen

Bodemkaart van Nederland 1:50.000 kaartblad 31 Oost Utrecht. Stiboka 1970.

www.EduGIS.nl.

Fotoatlas Utrecht. Robas produkties/Topografische Dienst. Den IJp/Emmen, 1991.

Geomorfologische kaart van Nederland. Bron: www.meetnetlandschap.nl.

Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000, Blad 31 Utrecht. Stiboka/RGD, Wageningen/Haarlem, 1970.

Geomorfologische kaart van Nederland. Bron: www.meetnetlandschap.nl.

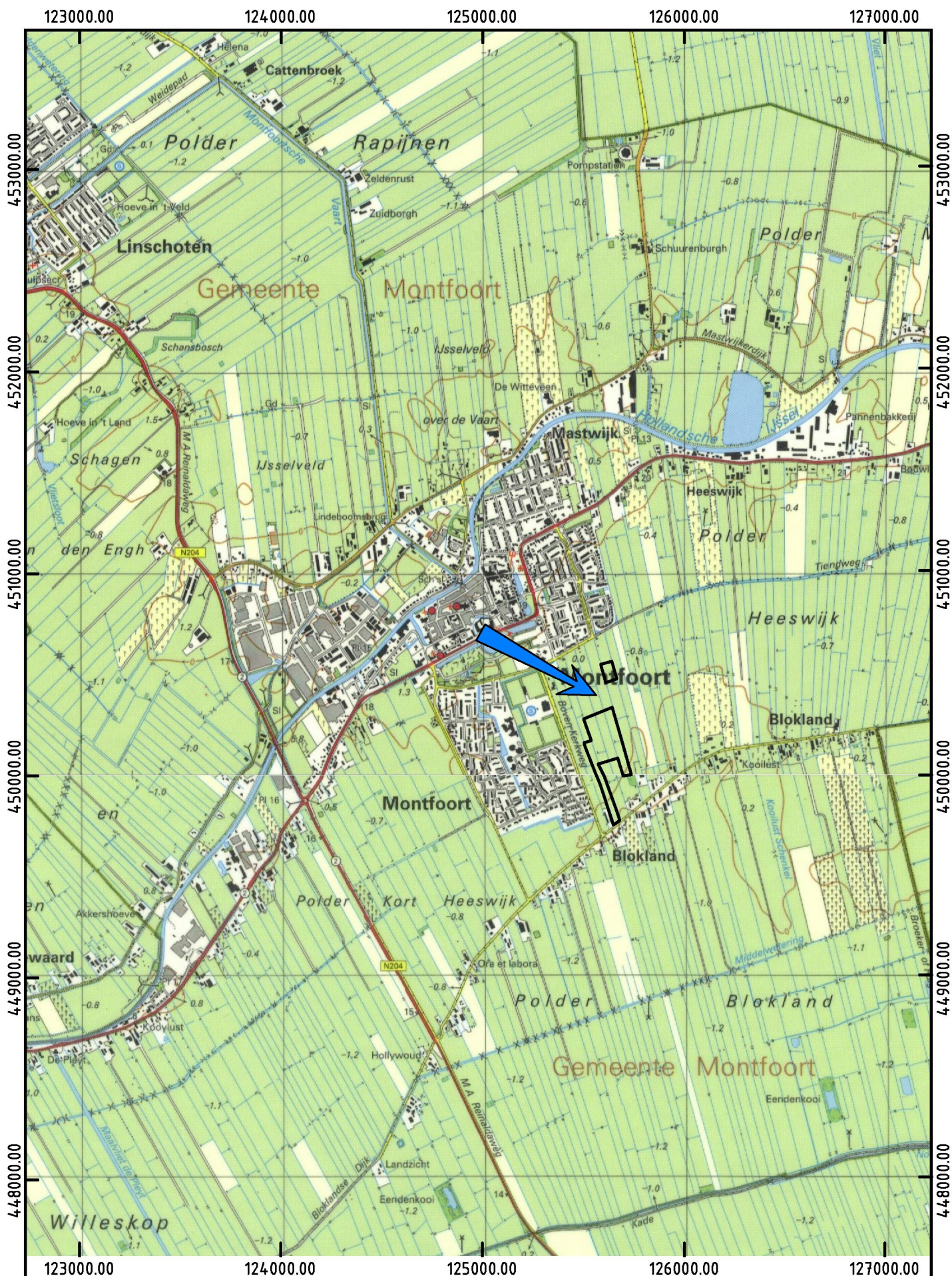
Luchtfoto-atlas Utrecht. Uitgeverij 12 Provinciën/Aerodata Int. Surveys. Landsmeer/Deurne, 2004.

TeleAtlas 2007 - Aerodata International Surveys.

www.dewoonomgeving.nl.

Bijlage 1

Ligging plangebied op topografische ondergrond

Bron: Topografische Dienst Nederland
Kaart 31G Woerden, uitgave 2002. Kaart 38E Ameide, uitgave 2002.

Ligging locatie

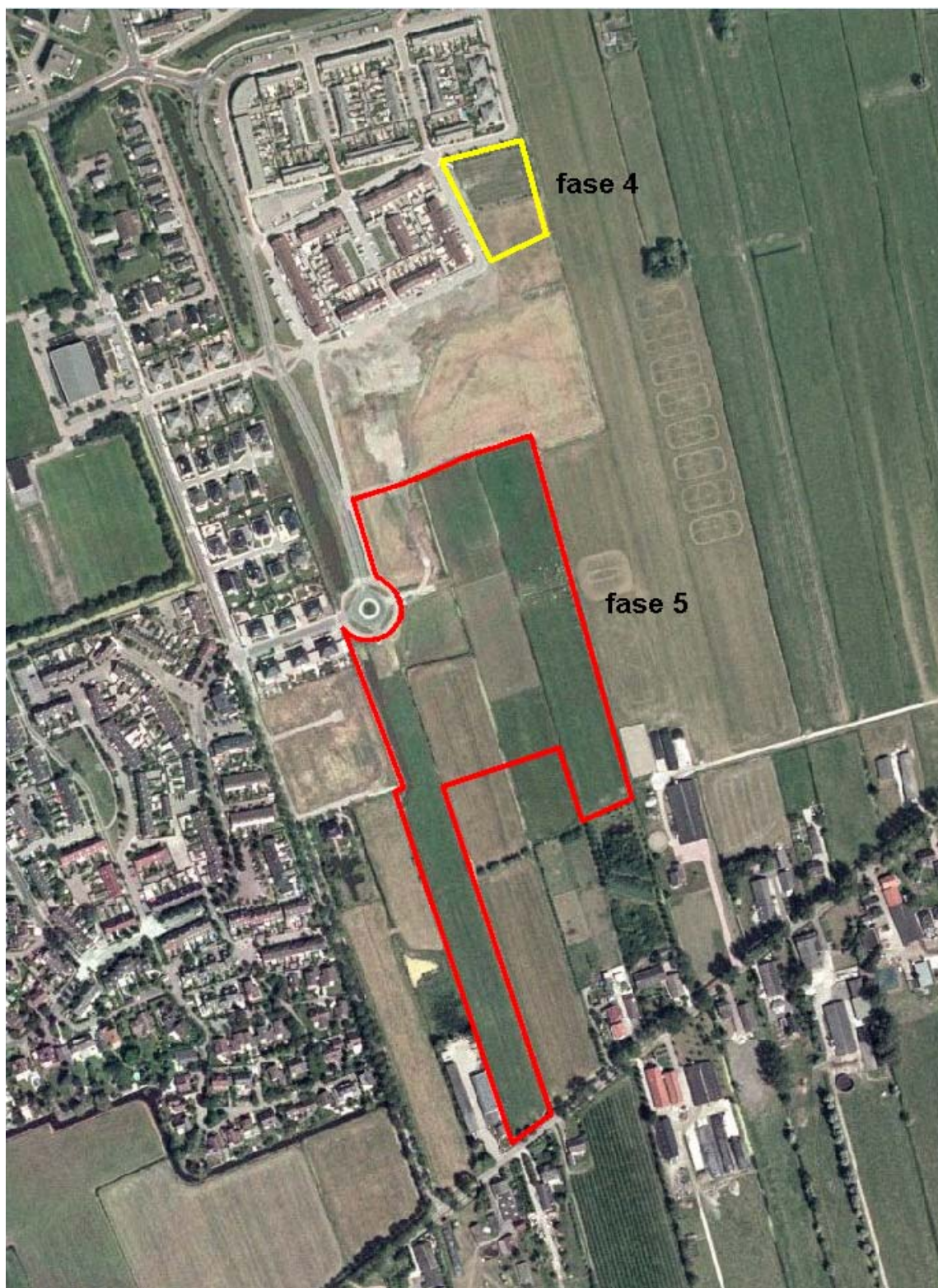
schaal 1 : 25000

o.n. 221584 /

bijlage 1

Bijlage 2

Luchtfoto Hofland-Zuid - fase 4 en 5

Luchtfoto 2004.

Deelplangebied fase 4 in geel aangegeven.

Deelplangebied fase 5 in rood aangegeven.

Het gebied tussen fase 4 (met aangrenzende bebouwing) en fase 5 is inmiddels reeds volgebouwd.

Bron: GeoWeb - Copyright © 2002-2005 ESRI Nederland B.V., Grontmij Nederland bv.

Bijlage 3

Geomorfologische kaart

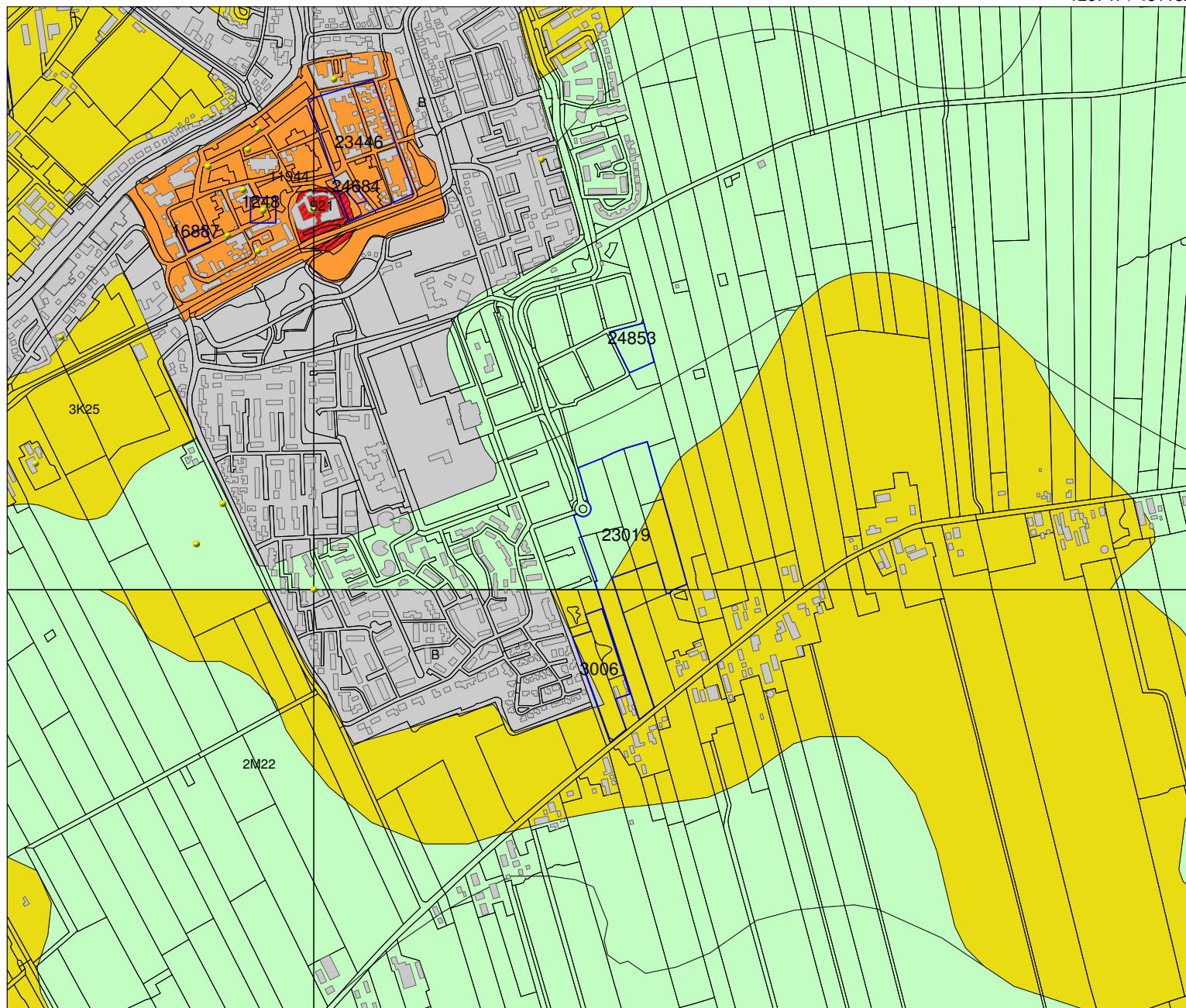
Hofland-Zuid - fase 4 en fase 5 - gemeente Montfoort

Geomorfologische kaart (Alterra)

11-10-2007

J. v/d Roest - Grontmij Nederland bv

126747 / 451152

124394 / 449167

Legenda

- WAARNEMINGEN
- ONDERZOEKSMELDINGEN
- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)

MONUMENTEN

- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd

GEOMORFOLOGIE ((c)Alterra)

- Wanden
- Hoge heuvels en ruggen
- Terpen
- Hoge duinen
- Plateaus
- Terrassen
- Plateau-achtige vormen
- Waaivormige glooiingen
- Niet-waaivormige glooiingen
- Lage ruggen en heuvels
- Welvingen
- Vlachten
- Laagten
- Ondiepe dalen
- Matig diepe dalen
- Diepe dalen
- Water
- Bebouwing
- Overig (Dijken etc)

0 500 m

RACM
Archis2

Bijlage 4

Archeologische basiskaart (ABK)

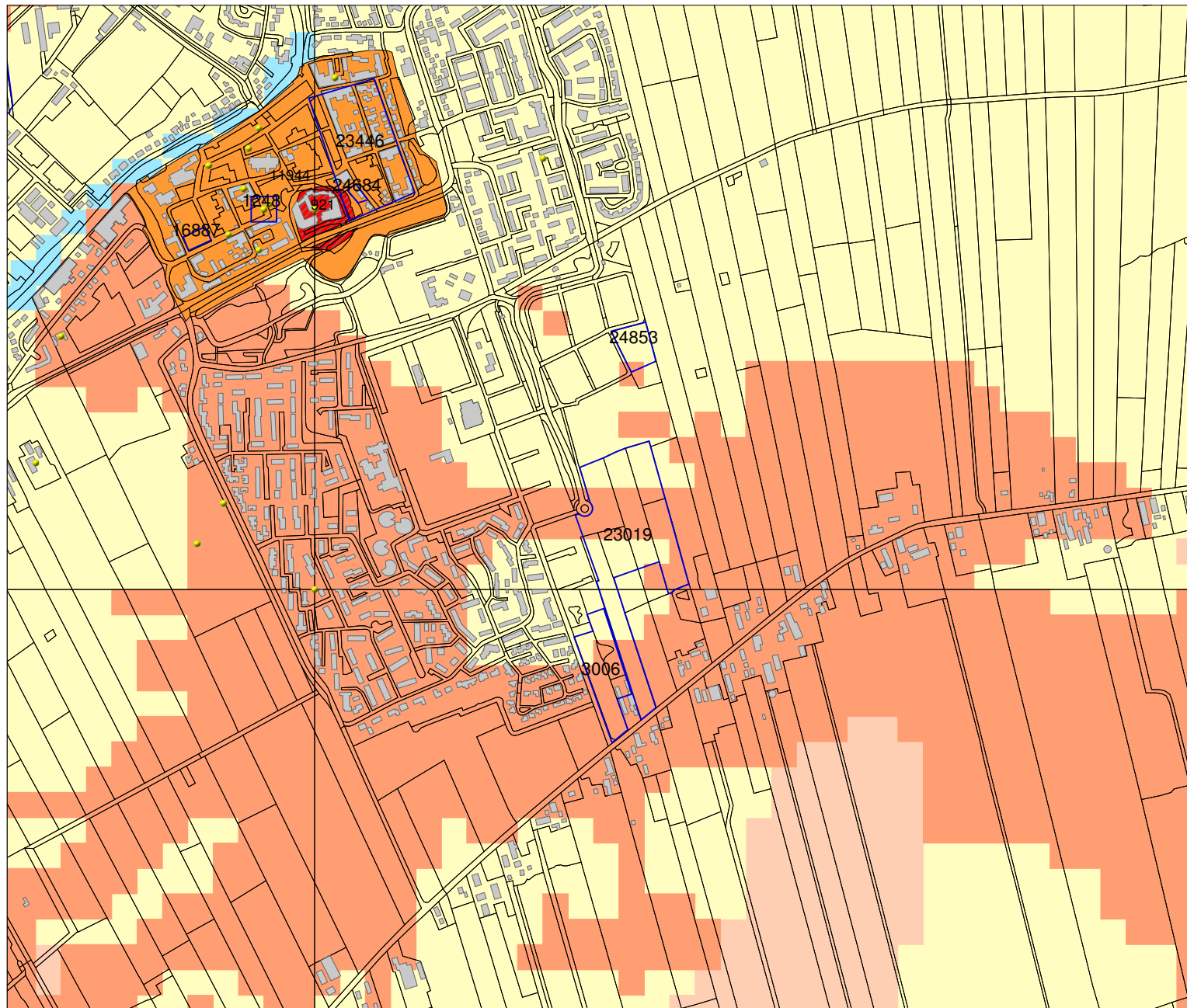
Hofland-Zuid - fase 4 en fase 5 - gemeente Montfoort

Archeologische basiskaart (ABK) - overzicht

11-10-2007

J. v/d Roest - Grontmij Nederland bv

126747 / 451152

Legenda

- WAARNEMINGEN
- ONDERZOEKSMELDINGEN
- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)

MONUMENTEN

- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd

IKAW

- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd

0 500 m

RACM
Archis2

124394 / 449167

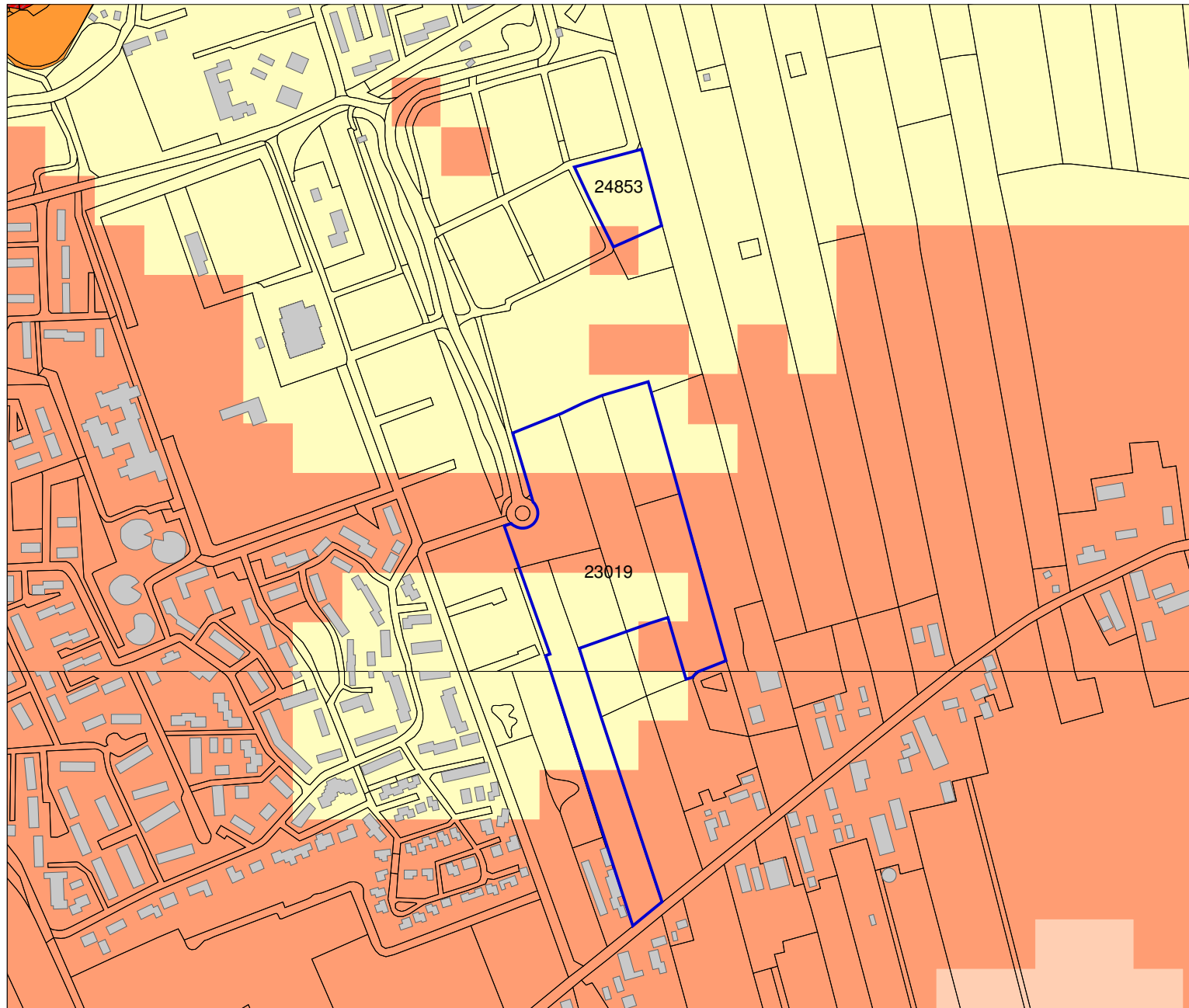
Hofland-Zuid - fase 4 en fase 5 - gemeente Montfoort

11-10-2007

Archeologische basiskaart (ABK) - detail

J. v/d Roest - Grontmij Nederland bv

126217 / 450674

125012 / 449657

Legenda

- WAARNEMINGEN
- ONDERZOEKSMELDINGEN
- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)

MONUMENTEN

- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd

IKAW

- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd

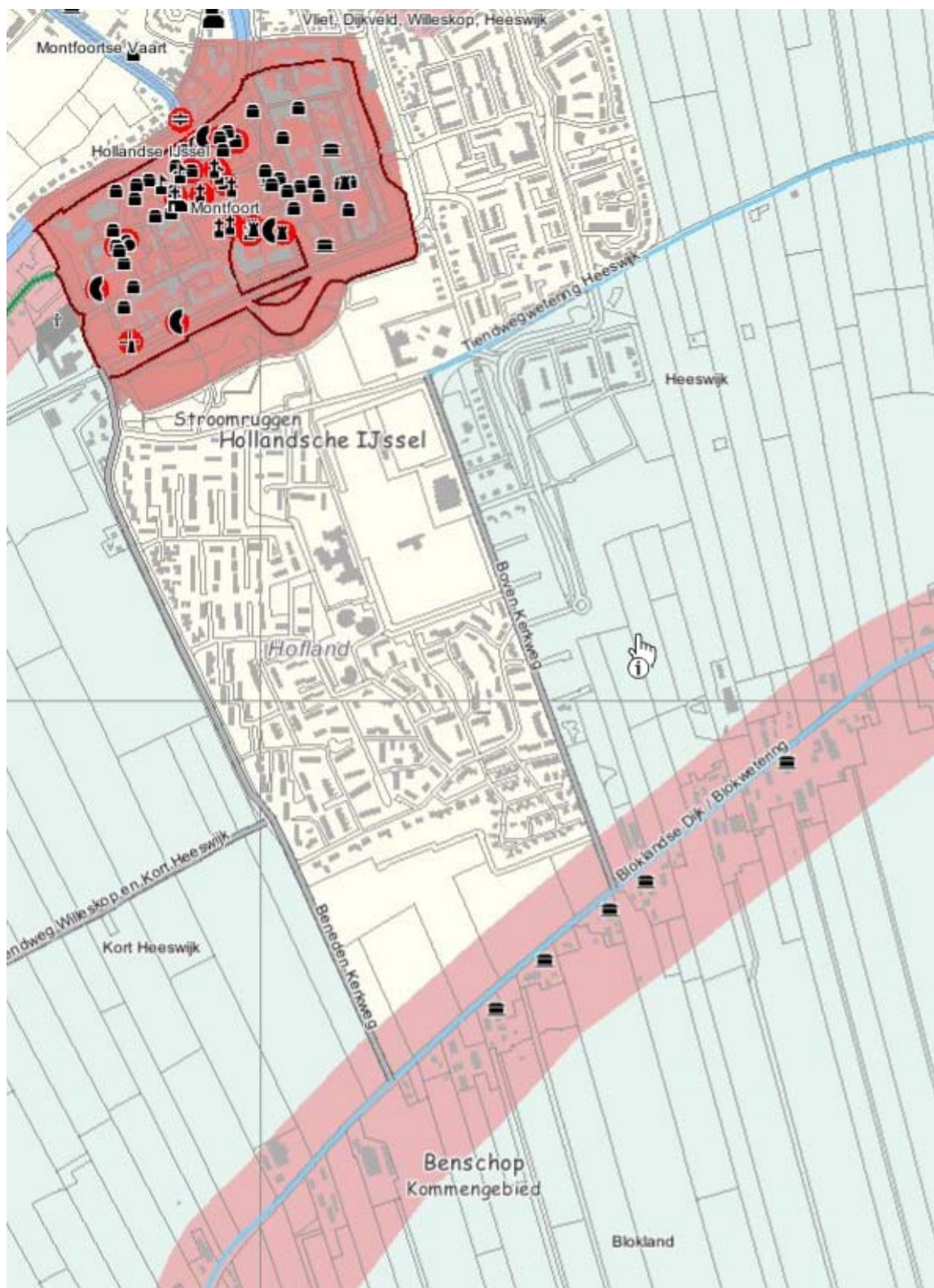
0 100 m

RACM
Archis2

Bijlage 5

Cultuurhistorische Hoofdstructuur

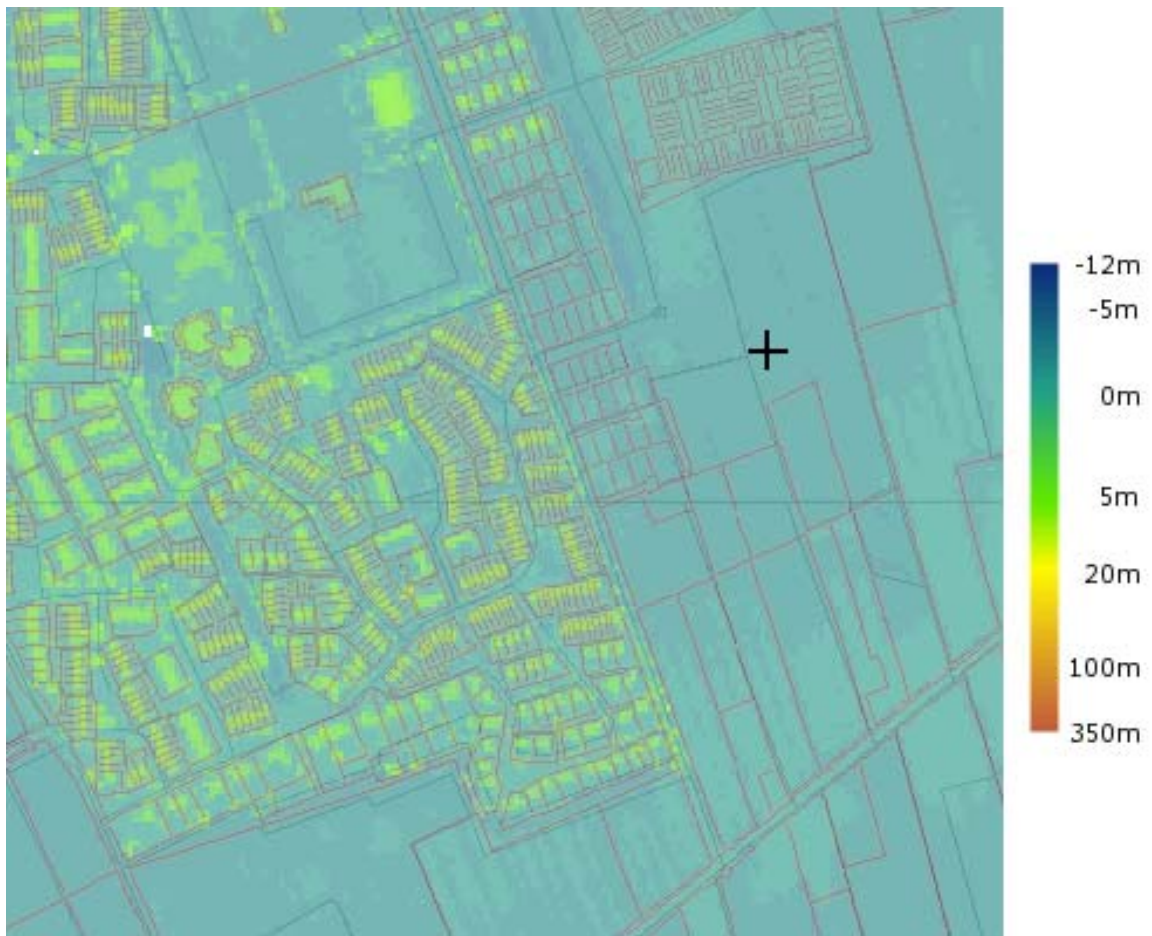

Het centrum van deelplangebied Hofland-Zuid - fase 5 is aangegeven met het handje.
Deelplangebied fase 4 ligt daar net ten noorden van.

Bron: CHS Provincie Utrecht; <http://geocement.esrinl.com/cultuurhistorie/chs1.html>.

Bijlage 6

Hoogtekaart (AHN)

Hoogtekaart op basis van het AHN.

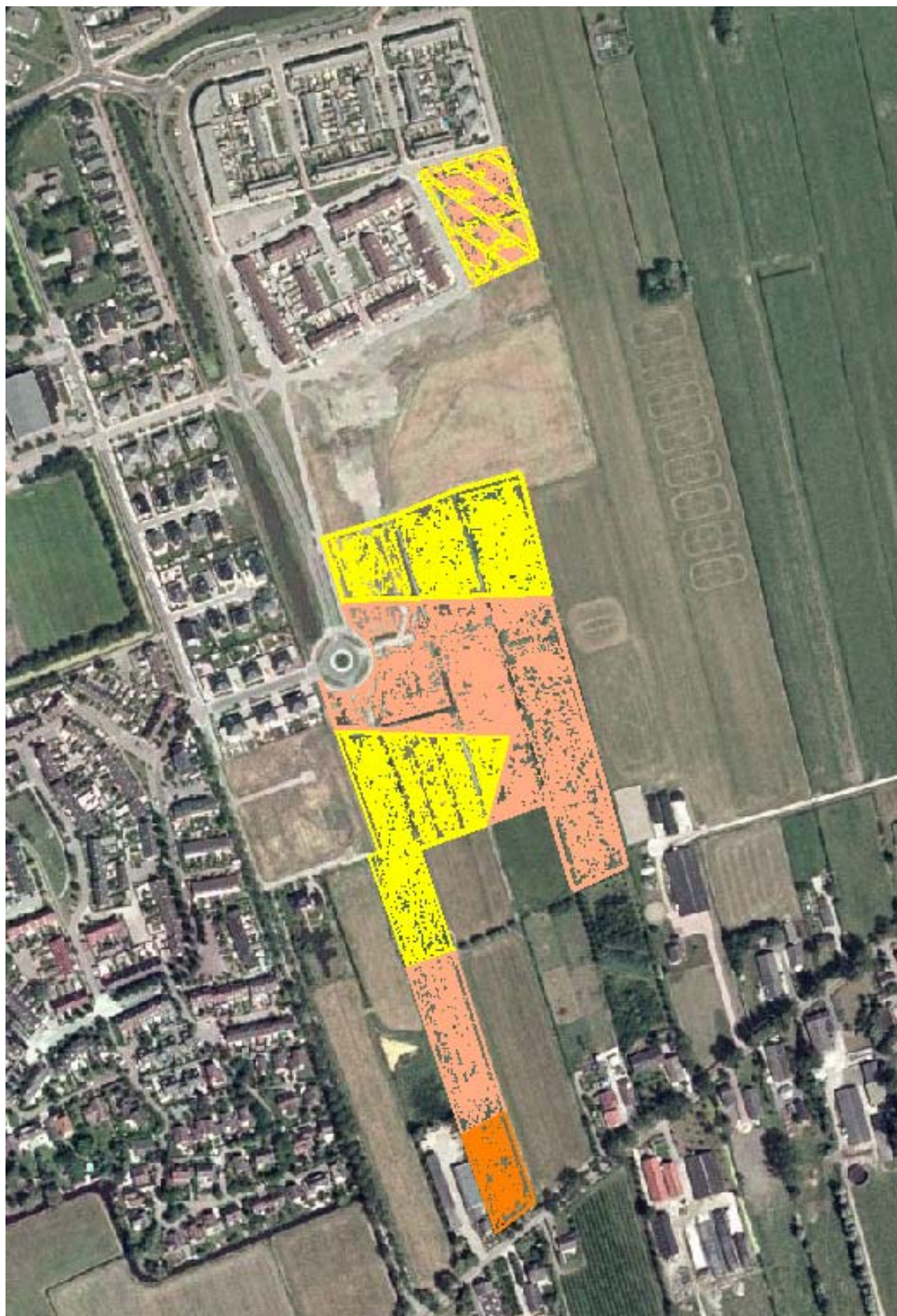
Het centrum van plangebied Hofland-Zuid - fase 5 is aangegeven met het kruisje.

De lage ligging (komgronden) van (delen van) de twee deelplangebieden is duidelijk waarneembaar aan de donkergroen/blauwe kleur.

Bron: AHN via www.edugis.nl

Bijlage 7

Verwachtingskaart

geel	lage verwachting	2 boringen per ha	
roze	middelhoge verwachting	6 boringen per ha	(fase 4 totaal 3 boringen)
orange	hoge verwachting	6 boringen per ha	

Bron: GeoWeb - Copyright © 2002-2005 ESRI Nederland B.V., Grontmij Nederland bv.

www.grontmij.nl